

TUDOMÁNY ÉS MAGYARSÁG 13.

TUDOMÁNY ÉS MAGYARSÁG 13.

Arany János-díj és -érem

2022

Magyar Tudományos Akadémia
Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság
Budapest, 2022

A kötetet összeállította és szerkesztette:
MTA HATÁRON TÚLI MAGYAROK TITKÁRSÁGA

Minden jog fenntartva. Bármilyen másolás, sokszorosítás, illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolás a kiadó előzetes írásbeli hozzájárulásához van kötve.

© MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság, 2022

A kiadásért felel:
KOCSIS KÁROLY

A borítón az MTA KIK. Haske rajza nyomán készült 19. századi metszet.
A reprodukciót készítette: Láng Klára, MTA KIK

Nyelvi lektor: Földes Zsuzsanna
Nyomdai előkészítés: Szabó Éva | avesophia.hu

ISSN 2062-7211

Arany János-díj a tudományos kutatásért

Arany János-érem

„Az Arany János-díj és az Arany János-érem azok megbecsülését szolgálja, akik a határon túli magyarság tagjaként kiemelkedő részt vállaltak ebből a nemzeti tudatot is erősítő értékteremtő munkából. Nagyon sok méltó jelölt közül esett rájuk a választás.”

Görömbei András

A Magyar Tudományos Akadémia a külföldi magyar tudósok munkájának jutalmazására, elismerésére Arany János-díjat és Arany János-érmet alapított.

Az *Arany János-díj*nak olyan külföldi magyar tudósok, kutatók elismerése a célja, akik jelentős tudományos munkásságot mutattak fel életük során (*Életműdíj*), kiemelkedő tudományos eredményt értek el (*Kiemelkedő Tudományos Teljesítmény díj*), vagy fiatal kutatóként nyújtottak jelentős teljesítményt (*Fiatal Kutatói Díj*). A díjjal pénzjutalom is jár: egymillió, nyolcszázézer, illetve ötszázézer forint.

Az *Arany János-érem* olyan külföldi magyar tudósok, kutatók kitüntetésére szolgál, akik a külföldi magyar tudományos közélet szervezésében, irányításában, az egyetemi oktatásban, tudományos könyvkiadásban, muzeológiai, levéltári, könyvtári munkában, tudományos ismeretterjesztésben, azaz általában a külföldi magyar tudományosság és közösség ügyének előmozdításában szereztek kiemelkedő érdemeket.

Arany János-érmet 2002 óta, Arany János-díjakat 2004 óta ítél oda az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság az MTA tagjainak, illetve az Elnöki Bizottság tagjainak a javaslata alapján. Az elismeréseket évente egy alkalommal a májusi közgyűlés keretében adja át az Akadémia elnöke. Indokolt esetben átadásukra más alkalommal is sor kerülhet.

2010 májusában megjelent kötetünkben először mutattuk be díjazottjainkat, az addig Arany János-díjban és -éremben részesítetteket, a magyar tudományos élet 60 jeles képviselőjét. Azóta évente bemutatjuk az adott időszak díjazottjait. Jelen kiadványunk a 2021. és a 2022. évi akadémiai közgyűlések közötti időszak Arany János-díjjal és -éremmel kitüntetett kutatóit tartalmazza. A díjazottak száma máig 153 fő.

ARANY JÁNOS-DÍJ

Életműdíj

2004	FARAGÓ JÓZSEF †
2005	GÁBOS ZOLTÁN †
2006	EGYED ÁKOS
2007	PÉNTEK JÁNOS
2008	BAUER GYŐZŐ †
2009	KÓTYUK ISTVÁN †
2010	VADKERTY KATALIN
2011	FESZT GYÖRGY †
2012	CSEDŐ KÁROLY
2013	WESZELY TIBOR †
2014	GÖNCZ LAJOS
2015	BENKŐ SAMU †
2016	SUSAN GAL
2017	PUTARICH IVÁNSZKY VERONIKA †
2018	SZILÁGYI N. SÁNDOR
2019	POZSONY FERENC
2020	KUTI GYULA
2021	DEÁK ISTVÁN
2022	BODOR MIKLÓS

Kiemelkedő Tudományos Teljesítmény díj

2004	NAGY LÁSZLÓ
2005	LISZKA JÓZSEF
2006	BIRÓ A. ZOLTÁN
2007	SZILÁGYI N. SÁNDOR
2008	KESZEG VILMOS
2009	GÁBRITY MOLNÁR IRÉN
2010	VINCZE MÁRIA
2011	BIRÓ DOMOKOS, SÁNDOR ANNA
2012	BITAY ENIKŐ, SZABÓ PÁL
2013	TÁNCZOS VILMOS, L. JUHÁSZ ILONA
2014	BERÉNYI JÁNOS †
2015	SZKÁLA KÁROLY
2016	SIMON ATTILA

2017	EGYED EMESE, LANSTYÁK ISTVÁN
2018	KRAUSZ FERENC
2019	BARABÁSI ALBERT-LÁSZLÓ, CSERNICKÓ ISTVÁN
2020	KÁDASI LAJOS
2021	KRISTÁLY SÁNDOR (ALEXANDRU)
2021	DUSZA JÁNOS
2022	PAIZS CSABA

Fiatalkutatói Díj

2004	CSERNICKÓ ISTVÁN
2005	VALLASEK JÚLIA, VERES VALÉR
2006	BALÁZS IMRE JÓZSEF
2007	T. SZABÓ LEVENTE
2008	BENE ANNAMÁRIA, CSEHY ZOLTÁN
2009	BENYOVSZKY KRISZTIÁN, KÁDÁR EDIT
2010	GUZSVÁNY VALÉRIA, HEGYI GÉZA
2011	PÓSA MIHÁLY
2012	CSATA ZSOMBOR, MÁRKU ANITA
2013	DUDÁS ATTILA
2014	TAKÁCS GERGELY
2015	FENESI ANNAMÁRIA
2016	BARTÓK BLANKA
2017	PAPP KINGA, SEBŐK SZILÁRD
2018	ÖLLERER KINGA
2019	SZÁSZ LEVENTE
2020	FARKAS CSABA
2021	RÁCZ BÉLA-GERGELY
2022	TRASKI VIKTOR

ARANY JÁNOS-ÉREM

2002

SZILÁGYI PÁL †
VASS LEVENTE

2003

GALAMBOS FERENC IRÉNEUSZ †
URAY ZOLTÁN

2004

BITAY ENIKŐ
PÉTER MIHÁLY HEINRICH
VÉGH LÁSZLÓ
ZALABAI ZSIGMOND (POSZTUMUSZ)

2005

ANTAL ÁRPÁD †
GULYÁS BALÁZS
JAKÓ ZSIGMOND †
OROSZ ILDIKÓ

2006

DUDICS IVÁN †
GÖNCZ LÁSZLÓ
SOMOGYI PÉTER
VARGA JÓZSEF

2007

FORGÁCH PÉTER
TURCZEL LAJOS †

2008

FRÜHLING JÁNOS †
KÚNOS GYÖRGY
LÁSZLÓ BÉLA
SPENIK OTTÓ †
VOFKORI LÁSZLÓ (POSZTUMUSZ)

2009

ALMÁSI ISTVÁN †
HORVÁTH LÁSZLÓ
MURÁDIN JENŐ
PÁL-ANTAL SÁNDOR
TÓTH KÁROLY †
VERMES GÁBOR †

2010

KÁICH KATALIN
LÉPINE-SZILY ALINKA
SZABÓMIHÁLY GIZELLA
SZKÁLA KÁROLY
VANČONÉ KREMMER ILDIKÓ
VÁRHELYI CSABA †

2011

HALÁSZ ALBERT
HÁMOS LÁSZLÓ †
SOÓS KÁLMÁN (POSZTUMUSZ)

2012

CSÁNYI ERZSÉBET
HOLLANDA DÉNES
VERMES ISTVÁN †

2013

TÓTH JÁNOS
ZÁBORSZKY LÁSZLÓ

2014

GUTTMAN ANDRÁS
KOMZSÍK ATTILA
LÁZOK KLÁRA
RANOGAJEC-KOMOR MÁRIA
TALPAS JÁNOS
VÁNKY KÁLMÁN †

2015

BEREGSZÁSZI ANIKÓ
BORBÁNDI GYULA (POSZTUMUSZ)
LELLEY JAN IVÁN
MAJDIK KORNÉLIA
PETRIK JÓZSEF
SIPOS GÁBOR
VIGH GYULA

2016

DIENES SÁNDOR †
HÓZSA ÉVA
KOLLÁTH ANNA
PÉTER H. MÁRIA
TAKÁCS LÁSZLÓ
WANEK FERENC

2017

BASA MOLNÁR ENIKŐ
DÁVID LÁSZLÓ
DEÁK ERNŐ
GYENGE CSABA †
GYÉRESI ÁRPÁD
SELINGER SÁNDOR
TIGYI GÁBOR

2018

BIRÓ ANNAMÁRIA
ZSIHA KÁLMÁN

2020

CZAUN MIKLÓS
MARKÓ BÁLINT
TONK MÁRTON
SZABÓ SÁNDOR
VÁRADI NATÁLIA

2021

KÁSA ZOLTÁN
LÁBADI KÁROLY
SZABÓ ÁRPÁD TÖHÖTÖM

2022

BIKA JULIANNA
KASSAY GÁBOR (POSZTUMUSZ)
KASTORI RUDOLF
VARGA GYÖRGY CSABA (POSZTUMUSZ)

BODOR MIKLÓS
Amerikai Egyesült Államok

Szatmárnémeti, 1939. február 1.

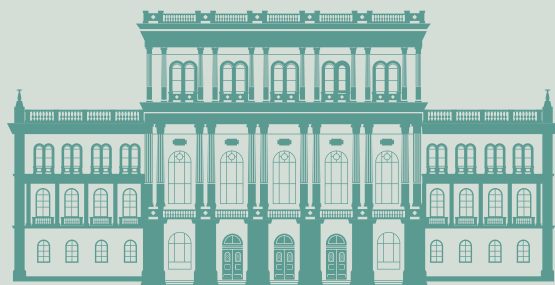
Bodor Miklós gyógyszerfejlesztési eredményei a legendás magyar gyógyszerkutató, Richter Gedeon eredményeihez mérhetők. Gyógyszereit több mint 100 millió alkalommal írták fel beteg embertársaink kezelésére.

Tanulmányok: A szatmárnémeti Állami Magyar Fiúliceumba (ma: Kőlcsey Ferenc Főgimnázium) járt, ahol csodagyereknek tekintették. Két év karkedvezményel vették fel a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem kémia szakos hallgatói közé, ahol az évfolyam és az egész egyetem legfiatalabb hallgatója volt. 1959-ben, 20 évesen vörös diplomával végzett. Doktori címét ugyanezen az egyetemen és a Román Tudományos Akadémián szerezte meg 1965-ben.

Pályá: 1969-ig a kolozsvári Gyógyszerészeti Kutatóintézetben volt csoportvezető, ekkor R. A. Welch-ösztöndíjat kapott Austinba, a Texasi Egyetemen, ahol kvantumkémiai kutatásokat folytatott. Hét évet töltött a Kansasi Egyetemen, és egyidejűleg az InterRx tudományos igazgatói szerepét is betöltötte, majd a gainesville-i Floridai Egyetem Orvosi Kémia Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanári posztjára hívták meg, ahol mind a mai napig – ma mint professor emeritus – tevékenykedik. Megkapta a legmagasabb egyetemi fokozatot, Graduate Research professor lett. Egyetemi funkciói mellett az IVAX gyógyszerfejlesztési vállalat vezetői posztját is betöltötte. 2006-ban alapította meg saját vállalatát, a Bodor Laboratiest. 1999 és 2006 között a magyar Gyógyszerkutató Intézet igazgatója volt, ahol óriási érdemeket szerzett a magyar gyógyszerfejlesztés modernizálásában. Számos tudományos eredménye közül talán az egyik legfontosabb az 1980-as évek elején kidolgozott kvantumkémiai modellezési módszere a vegyületek gyógyszer-celtekkel való kölcsönhatásának tervezésére. Ez a módszer ma a gyógyszertervezés egyik alapvető és világszerte alkalmazott módszerévé vált. Másik, hasonlóan egyetemesen fontos felfedezése a „lágyszerfejlesztés” (*retrometabolic drug design*) elveinek kidolgozása. Ez a módszer nagyságrendekkel képes növelni a gyógyszerek terápiás indexét azáltal, hogy a metabolizmusokat és biodisztribúciójukat tervezhetővé teszi. Különösen fontos azon módszere, amely átjuttatja a gyógyszereket a vér-agy gáton, majd bezárja őket az agyba, így növelve meg központi idegrendszeri hatékonyságukat. Az első általa tervezett és kifejlesztett lágyszer, a Loteprednol Etabonate-ot 1998-ban engedélyezték az USA-ban, azóta három vállalat kilenc gyógyszerkészítményének hatóanyaga, használata világszerte nő. Sofpironium Bromide gyógyszerének sikeres klinikai kifejlesztése az USA-ban is befejeződött. 2020-ban került forgalomba Japánban a hiperhidrozis kezelésére, amelyre előzőleg nem volt célzott készítmény. Mavenclad gyógyszere a szklerózis multiplex kezelésére 2020-as adatok alapján 560 millió eurós forgalmat ért el. Tudományos munkásságát 531 publikációja, több mint 330 (175 + USA) szabadalma, számos könyve és könyvfejezete fémjelzi. Számos magyar, erdélyi és amerikai egyetem hallgatói és kutatói alapítványainak mecénása.

Kutatási terület: Gyógyszervegyészet, gyógyszertervezés és -fejlesztés, biztonságos terápiás indexű új gyógyszerek tervezése, új kémiai szállítórendszerek tervezése, számítógépes gyógyszertervezés, gyógyszertranszport és metabolizmus, elméleti és mechanikus szerves kémia.

Tagságok, díjak: 1995-től az MTA külső és a Floridai Tudományos, Mérnöki és Orvosi Akadémia (ASEMFL) rendes tagja. Számos akadémiai és tudományos társaság választott tagja: Amerikai Gyógyszerészeti Akadémia (APS, 1983), Amerikai Gyógyszertudósok Társasága (AAPS, 1986), Amerikai Tudományfejlesztési Társaság (AAAS, 1989), Amerikai Klinikai Farmakológiai Kollégium (ACCP, 1991). Tiszteletbeli tagja a Magyar Kémiai Társaságnak (1988) és a Pánhellén Gyógyszertársaságnak (1989). 1997-ben a Glaxo Wellcome Dermatológiai Tanácsadó Testülete, 2002-ben a World Innovation Foundation tagjává választották. 2016-ban az Amerikai Magyar Akadémikusok Társasága (AMAT) alapítói közé tartozott, a szervezet vezetőségében a Tudományos Tanács elnökeként tevékenykedik. Számos elismerésben és kitüntetésben részesült: Florida Tudósa (1984), az AAPS első Gyógyszerkémiai Tudományos Díja (1988), az APHA Orvosi és Gyógyszerkémiai Díja (1989). 1994-ben elsőként kapta meg a Nagai Foundation nemzetközi díját, 1996-ban szintén elsőként nyerte el az Amerikai Kémiai Társaság (ACS) Leo Friend-díját az 1995 októberében a *Chemtech*ben publikált „Design of Biologically Safer Chemicals” című tanulmányának elismeréseként. A Gyógyszerészeti Karon elsőként kapta meg a Floridai Egyetem Professorial Excellence díját 1996-ban, 1997-ben az Amerikai Gyógyszerészeti Egyetemek Kollégiuma (ACCP) tüntette ki a Volwiler Tudományos Díjjal, 2000-ben a Floridai Egyetem Gyógyszerészeti Karának első V. Ravi Chandran-professzora lett. 2005-ben a Floridai Egyetem a csak kivételesen adományozott Honorary Doctor of Science címben részesítette. 2007-ben az Amerikai Gyógyszertudósok Társasága (AAPS) neki ítélte az AAPS legrangosabb díját, Distinguished Pharmaceutical Scientist lett. Felkerült az Amerikai Kémiai Társaság orvosi kémiai Hall of Fame (2012) és Thomas Edison társaságában a floridai feltalálók Hall of Fame (2020) falára. A fenti elismerések mellett hazájában is a legmagasabb kitüntetésekkel ismerték el tudományos eredményeit és a Gyógyszerkutató Intézetben végzett munkáját. 1989-ben a Budapesti Műszaki Egyetem díszdoktora lett, 1990-ben pedig a Debreceni Orvostudományi Egyetem adományozta részére a Doctor Honoris Causa címet. 2004-ben Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszttel, 2010-ben a Magyar Kémiai Társaság Fabinyi-díjával, 2011-ben pedig a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjével tüntették ki.

2022

KIEMELKEDŐ TUDOMÁNYOS TELJESÍTMÉNY DÍJ

PAIZS CSABA

Románia

Marosvásárhely, 1969. április 1.

Paizs Csaba a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem habilitált professzora, az erdélyi magyar tudományos élet és felsőoktatás egyik kiemelkedő alakja. Munkásságával jelentősen hozzájárult a kolozsvári kémiai és vegyész-mérnöki oktatás és kutatás eredményeinek gazdagításához, nemzetközi kapcsolatainak bővítéséhez, elismertségének növeléséhez.

Tanulmányok: Egyetemi tanulmányait a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Kémia és Vegyész-mérnöki Karán fejezte be 1994-ben vegyész-mérnöki szakon, majd 1995-ben mesteri fokozatot szerzett katalízis és biokatalízis területen. Ugyanitt szerezte meg a kémia doktora címet 2001-ben.

Pályája: Oktatói pályáját a Babeş–Bolyai Tudományegyetemen kezdte, bejárva az oktatói karrier fokozatait: tanársegéd, adjunktus (1996–2007), docens (2007–2015), egyetemi tanár (2015–). Egyetemi előadásai a következő témákat ölelték fel: biokémia, biokatalízis, enzimatikus és fermentatív technológiák, enzimológia, biotechnológia, asszimetrikus szintézisek. 2020-tól a Magyar Kémia és Vegyész-mérnöki Intézet intézetigazgatója. Szintén 2020-tól a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Szenátusa Kutatásért Felelős Szakbizottságának elnöke. 2011–2012 között az Akadémiai Címekért, Fokozatokért és Oklevelekért Felelős Állami Akkreditációs Bizottság kémia és vegyész-mérnöki szakterületének tagja. Több monográfia, könyvfejezet egyedüli vagy társszerzője, eredményes csoportos kutatási programok vezetője, tudományos konferenciák társszervezője, kari szintű tudományos szeminárium vezetője. Hozzáértő irányítása alatt több fiatal kémikus és vegyész-mérnök szerzett PhD-fokozatot. Tanulmányait több rangos nemzetközi szakfolyóiratban közölte. 2020-tól az Enzimológia és Alkalmazott Biokatalízis Kutatóközpont igazgatója.

Kutatási terület: Enzimológia: enzimatisz mechanizmusok, rekombináns enzimek expresszállása és szerkezeti jellemzése, génmódosított enzimek, fehérjék racionális tervezése a molekuláris biológia eszközeivel; biokatalízis: sztereoszelektív enzimatisz biotranszformációk (lipázok, észterázok, oxidoreduktázok, ammónia-liázok és mutázok, transzaminázok, dekarboxilázok stb.); biotechnológia: fermentáció, biokatalizátorok fejlesztése (új natív és szerkezetileg módosított enzimek termeltetése, immobilizálása, hordozók fejlesztése), multienzimatisz rendszerek (immobilizált biokatalizátorok mikro- és minifluidikai rendszerekben).

Tagságok, díjak: Az MTA köztestületének külső tagja, a Kolozsvári Akadémiai Bizottság alelnöke, illetve Kémia és Vegyész-mérnöki Szakbizottságának választott elnöke (2020–). Tagja a Romániai Kémikus Társaságnak, a Romániai Vegyész-mérnök Társaságnak, az Erdélyi Magyar Tudományos Társaságnak és a Romániai Katalízis Társaságnak. Munkásságát 2007-ben a Magyar Tudományos Akadémia Oláh György-díjjal jutalmazta.

TRASKI VIKTOR

Ukrajna

Ungvár, 1987. november 19.

Traski Viktor kötelességtudó, céltudatos, aktív fiatal kutató, aki olyan kutatásokat végez, amelyeknek a jövőben is lesznek innovációs alkalmazásai.

Tanulmányok: Tudományos kutatásait az Ungvári Nemzeti Egyetem Matematika Karának hallgatójaként kezdte. Az egyetem befejezése után kutatásait a Tarasz Sevcsenko Kijevi Nemzeti Egyetem Matematika és Mechanika Karán folytatta aspiránsként. 2016-ban védte meg kandidátusi disszertációját és szerzett PhD-fokozatot a fizikai és matematikai tudományok területén.

Pálya: A sztochasztikus folyamatok osztályainak tanulmányozása és ilyen új osztályok definiálása aktuális téma. A 20. század közepéig többnyire csak a Gauss-féle sztochasztikus folyamatok kerültek előtérbe, de az 1960-as évek végétől különböző sajátosságok figyelembevételével olyan véletlen változók és a sztochasztikus folyamatok olyan osztályai jelentek meg, mint a Sub-Gauss-féle, a szigorúan Sub-Gauss-féle, a Pre-Gauss-féle, a φ -Sub-Gauss-féle és mások. Az új gyakorlati sajátosságok a véletlen változók és sztochasztikus folyamatok új osztályainak megjelenéséhez vezettek. Ezekből a megfontolásokból jutott el az új osztály, mégpedig a kvadratikus φ -Sub-Gauss-féle véletlen változók és sztochasztikus folyamatok definiálásához. Ez az osztály jóval szélesebb, mint a kvadratikus Gauss-féle osztály, mivel az exponenciális függvény hatványkitevőjében nem az x^2 függvény szerepel, hanem egy megfelelő φ -függvény, amely részesetben lehet x^2 függvény is. Kutatásai során már bebizonyította, hogy a definiált osztály olyan elemeket tartalmaz, amelyek felhasználhatóak többek között a *compressive sensing* módszerben, mégpedig a mérőmátrixok elemeiként. Az új osztályt nemcsak definiálni sikerült, hanem alaptulajdonságait kidolgozni is. A kutatásból számos publikáció született olyan külföldi folyóiratokban, mint a *Random Operators and Stochastic Equations* és a *Communications in Statistics – Theory and Methods*. 2017-ben társszerzőkkel együtt megjelentette az *Estimation of Covariance Functions of Gaussian Stochastic Fields and their Simulation* című monográfiát, 2019-ben pedig az *Introduction to Raman Measurements and Spectra: From Fundamentals to Applications in Materials, Sensing and Medicine*-t. Kutatásait és eredményeit számos hazai és külföldi konferencián mutatta be.

Kutatási terület: Valószínűségelmélet és matematikai statisztika, ezen belül a véletlen változók és sztochasztikus folyamatok különböző osztályainak tanulmányozása.

Tagságok, díjak: Az MTA köztestületének külső tagja, a Kárpátaljai Magyar Akadémiai Tanács tagja.

2022

BIKA JULIANNA
Amerikai Egyesült Államok

Budapest, 1951. február 25.

Bika Julianna munkásságával jelentősen hozzájárult a magyar vonatkozású szociológiai kutatások eredményeinek gazdagításához az Amerikai Egyesült Államokban.

Tanulmányok: 1974-ben végezte el a budapesti Marx Károly Közgazdasági Egyetem tervező-elemző szakát, illetve 1976-ban a vezető-szervező szakközgazdász szakot. Közgazdasági tanulmányait New Orleansban folytatta, és CPA képesítést szerzett.

Pályá: 1997-ben vette át Papp Lászlótól, a Magyarok Világszövetsége (MVSZ) Nyugati Régió elnökétől a *Tájékoztató* szerkesztését, amely 2000-ben függetlenné vált az MVSZ-től, és azóta *Nyugati Hírlevél Független Elektronikus Újság* néven jelenik meg. A nyugati világ magyar vonatkozású kulturális híreit közli (nyugatihirlevel.com). A havonta megjelenő laphoz maga gyűjtötte az anyagot. 2021 júliusában jelent meg a 263. szám. A szerkesztés azóta megnövekedett munkáját egyedül már nem tudja ellátni, így ma már csak könyvismertetésekkel foglalkozik. Emellett a *Bécsi Napló* munkatársa. Kossuth-kutatással foglalkozott: a korabeli újságokból minden Kossuthról szóló cikket kigyűjtött (akkoriban New Orleansban közel 30 napilap volt). 2002-ben férje irányításával felállították New Orleans egyik történelmi főterén, a régi városháza előtt Kossuth emlékművét a magyar kormányzó látogatásának 150. évfordulójára. Az emlékmű felállítását négy év kemény munka előzte meg: szükséges volt hozzá a Louisianai Magyarok Szervezetének megalapítása, a város, a parkhatóság és az építésügyi hatóság engedélyének megszerzése, a gránit megvásárlása, a szobor elkészítése, kiadványok írása, nyomtatása, majd magának az ünnepélynek a megszervezése, a tengerészgyalogosok zenekarának megszervezése és a Gallier Hall, az egykori városháza – amelynek lépcsőjén egykor Kossuth 2000 embernek tartott beszédet – kibérlése a 300 fős ünnepségre – mindez nem kis feladatnak bizonyult. Az emlékmű túlélte a Katrina hurrikánt. A nagykövetség segítségével a megnyitó napján kiállítást szervezett a Gallier Hallban Kossuthról, majd a helyi könyvtárban is, ahol előadást is tartott. Floridai tevékenységének csúcspontja, hogy felvette a kapcsolatot a Dohnányi-örökösökkel, és a Dohnányi-hagyaték Magyarországra került, illetve Tallahassee-ben Dohnányi Ernő lakóháza elé magyar és angol nyelvű emléktábla került. Nemcsak Kossuth-kutató, de a New Orleansból egy órára levő magyar mezőgazdasági település, Árpádhon alapításával kapcsolatos kutatásokat is végzett, és ismeretterjesztő előadásokat tartott szerte Amerikában és Magyarországon, hogy megismertesse és népszerűsítse az Árpádhoni Magyar Múzeum alapításának ügyét.

Kutatási terület: Közgazdaságtan, földrajzi-szociológiai kutatás.

Tagságok, díjak: 1983 óta tagja a Magyar Újságírók Országos Szövetségének. A 2000-ben megalakult első hivatalos magyar louisianai szervezet, a Louisianai Magyarok Szervezetének (Hungarians of Louisiana Inc.) szervező és alapító elnöke.

2022

KASSAY GÁBOR (POSZTUMUSZ)

Románia

Székelyudvarhely, 1956. december 24. – Györgyfálva, 2021. április 19.

Kassay Gábor a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem egyetemi tanára, az erdélyi magyar tudományos élet és felsőoktatás egyik kiemelkedő alakja volt. Munkásságával jelentősen hozzájárult a kolozsvári matematikai iskola eredményeinek gazdagításához, nemzetközi kapcsolatainak bővítéséhez, elismertségének növeléséhez.

Tanulmányok: A székelyudvarhelyi Petru Groza Liceumban (ma: Tamási Áron Gimnázium) érettségizett 1975-ben. Egyetemi tanulmányait a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Matematika és Informatika Karán fejezte be 1980-ban. Ugyanitt szerezte meg a matematika doktora címet 1994-ben minimax feladatokkal kapcsolatos kutatásait összefoglaló dolgozatával Kolumbán József, az MTA külső tagja irányításával.

Pályá: Oktatói pályáját kolozsvári középiskolákban kezdte (1980–1987), majd a Babeş–Bolyai Tudományegyetemen folytatta, bejárva az oktatói karrier fokozatait: tanárségéd (1987–1990), adjunktus (1990–1995), docens (1995–2002, 2004–2005), egyetemi tanár (2005–2021). A 2002–2004 közötti időszakban az észak-ciprusi Famagusta városában az Eastern Mediterranean University vendégtanára volt. Egyetemi előadásai a következő témákat ölelték fel: matematikai analízis, optimalizációelmélet, funkcionálanalízis, operációkutatás, konvex analízis, játékelmélet. Több monográfia, könyvfejezet egyedüli vagy társszerzője, eredményes csoportos kutatási programok vezetője, tudományos konferenciák társszervezője, kari szintű tudományos szeminárium vezetője az analízis és optimalizáció témakörökben. Hozzáértő irányítása alatt több fiatal matematikus bontogatta szárnyait a tudományos pályán, szerzett PhD-fokozatot. Vendégtanárként, ösztöndíjasként, nemzetközi konferenciák meghívott előadójaként megfordult Magyarország, Hollandia, Németország, Olaszország, Spanyolország, Skócia, Dánia, Brazília, Peru, India, Izrael, Marokkó, Vietnam, Szaúd-Arábia, Hongkong, Tajvan, Ciprus egyetemlein, kutatóintézetekben, ezzel is öregbítve saját és egyeteme nemzetközi hírnevét, ismertségét. Több rangos nemzetközi szakfolyóirat szerkesztőbizottságának munkatársa volt.

Kutatási terület: Az operációkutatás, játékelmélet és konvex analízis különböző területeinek szentelt kutatási eredményei rangos nemzetközi folyóiratokban jelentek meg (*Journal of Optimization Theory and Applications*, *Set-Valued and Variational Analysis*, *Journal of Global Optimization*, *Journal of Mathematical Analysis and Applications*, *Nonlinear Analysis: Theory, Methods and Applications*, *Optimization*, *SIAM Journal on Optimization*, *Taiwanese Journal of Mathematics*, *Journal of Convex Analysis*, *Mathematical Methods in Operation Research*, *Mathematical Programming* stb.). Kiterjedt tudományos kapcsolatrendszerét, nemzetközi ismertségét és elismertségét jól mutatja, hogy tudományos publikációit több mint 35 társszerzővel jegyezte.

Tagságok, díjak: Az MTA köztestületének külső tagja, a Kolozsvári Akadémiai Bizottság Matematikai, Informatikai és Csillagászati Szakbizottságának választott elnöke (2008–2011), a Farkas Gyula Egyesület, valamint a Working Group of Generalized Convexity/Monotonicity munkacsoport tagja volt.

2022

KASTORI RUDOLF

Szerbia

Károlyváros, 1935. október 8.

Kastori Rudolf aktívan részt vett a magyar nyelvű tudományos és szakmai ismeretterjesztésben, egyetemi oktatásban és számos szervezet munkájában.

Tanulmányok: Az Újvidéki Egyetem Mezőgazdasági Karán doktorált 1963-ban, majd egyetemi tanárként ezen a karon dolgozott nyugdíjazásáig.

Pályája: Pályája kezdetén posztdokorként és ösztöndíjas kutatóként több évet töltött németországi kutatóintézetekben. Szerteágazó tudományos kapcsolatot ápolt a világ több tudományos intézetével és szakmai szervezetével. Magyarországon az MTA Talajtani és Agrokémiai Intézetével tartott fenn sokéves, sokoldalú, gyümölcsöző munkakapcsolatot. Nemzetközi téren a szakmai tudományos szervezetekben tagként és választott funkciókban dolgozott. A tudományos közéletben az egyetemen dékánhelyettesként, tanszékvezetőként, az intézetben igazgatóhelyettesként tevékenykedett. Munkái közül kiemelkednek az esszenciális makro- és mikro tápanyagokról szóló publikációi, valamint azok, amelyek a környezetvédelmi szempontból fontos, nem esszenciális nehézfémek hatását vizsgálják a növények anyagcseréjében és produkciójában. Kutatási eredményei nagyban hozzájárultak haszonnövényeink ásványi táplálkozásának alaposabb megismeréséhez és az optimális táplálási mód feltárásához. Jelentősek az egyes ásványi elemeknek a növénytáplálásban betöltött szerepéről írott könyvei. Kiemelhetők még az esszenciális elemekről készített monográfiái, a talajban lévő nehézfémekről és peszticidekről szóló, valamint a fenntartható mezőgazdaság szempontjából aktuális, az agro-ökoszisztéma védelmével kapcsolatos publikációi. Kutatási eredményeiről 384 tudományos dolgozatban számol be egyedüli szerzőként, illetve társszerzőkkel. Tanulmányai hazai, valamint külföldi, jól jegyzett folyóiratokban jelentek meg, ezenkívül 35 kötet és 27 monográfiafejezet szerzője vagy társszerzője, és 238 tudomány-népszerűsítő cikket is írt. Publikációi magyar, német, angol, orosz és szerb nyelven láttak napvilágot.

Kutatási terület: A Pannon régióban termesztett főbb szántóföldi növények, az őszi búza, a napraforgó, a kukorica és a cukorrépa ásványi táplálkozásának élettana és agrokémiája.

Tagságok, díjak: 1998-ban a Magyar Tudományos Akadémia külső tagjává, 2004-ben a Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémia rendes tagjává, 2006-ban a Jugoszláv, ma Szerb Mérnöki Akadémia rendes tagjává, majd 2019-ben az Orosz Természettudományi Akadémia rendes külső tagjává választották. Sikeres tudományos és közéleti munkásságának elismerését tükrözi számos rangos hazai és külföldi díj: Matica srpska emlékérem és diploma (1977), Julius Kühn-emlékérem (Martin-Luther Universität, Halle, 1985), Egyetemi Tanárok és Kutatók Szerbiai Egyesületének arany emlékére (1996).

2022

VARGA GYÖRGY CSABA (POSZTUMUSZ)

Románia

Gyulakuta, 1959. február 5. – Kolozsvár, 2021. augusztus 16.

Varga György Csaba a kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem egyetemi tanára, az erdélyi magyar tudományos élet és felsőoktatás kiemelkedő alakja volt. Munkásságával jelentősen hozzájárult a kolozsvári matematikai iskola eredményeinek gazdagításához, nemzetközi kapcsolatainak bővítéséhez, elismertségének növeléséhez, a fiatalabb matematikusnemzedékek fölneveléséhez.

Tanulmányok: Segesváron érettségizett 1978-ban. Egyetemi tanulmányait a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Matematika és Informatika Karán fejezte be 1983-ban. Ugyanitt szerzte meg a matematika doktora címet 1996-ban az optimalizációelméletben alkalmazott topológiai módszereket tárgyaló dolgozatával Kolumbán József, az MTA külső tagja irányításával.

Pálya: Oktatói pályáját beszteceri iskolákban kezdte (1983–1990), majd a Babeş–Bolyai Tudományegyetemen folytatta, töretlenül építve egyetemi oktatói karrierjét: tanárségéd (1990–1992), adjunktus (1992–1998), docens (1998–2005), egyetemi tanár (2005–2021). Oktatói tevékenysége mellett bekapcsolódott az egyetem adminisztratív vezetésébe is. Az 1996–1998 időszakban dékánhelyettesként vezette a Matematika és Informatika Karon a kibontakozóban levő magyar tagozatot, később az egyetem tudományos tanácsában és országos tudományos tanácsokban képviselte eredményesen a kolozsvári matematikai iskolát. Egyetemi oktatói munkássága az utóbbi években a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Matematika és Informatika Karának doktorátusvezető professzoraként teljesedett ki. A tudományos eredményein túl egyik legnagyobb érdeme a fiatal tehetségek felfedezése, felnevelése és oktatása volt.

Kutatási terület: A kritikus pontok elmélete, variációszámítás és ezek alkalmazása a differenciálegyenletek elméletében. Eredményei révén számos nemlineáris jelenség talált magyarázatra, melyek nemsima Schrödinger-típusú egyenletek/bennfoglalások köré csoportosulnak. A kritikus pontok elméletét sikeresen alkalmazta geometriai struktúrák feltárásában is, ezáltal matematikai pontossággal bizonyította, de akár szélesebb körben is érthető magyarázatot adott a hétköznapi megjelenő optimalizációs problémákra. Legfontosabb eredményeit az alkalmazott matematikai tudományok olyan nemzetközileg referált és elismert szaklapjaiban közölte, mint a *Calculus of Variations and Partial Differential Equations, Nonlinear Differential Equations and Applications, Discrete and Continuous Dynamical Systems-A, Advances in Differential Equations, Nonlinear Analysis Real World Applications*, amelyeket a Web of Science és Scopus adatbázisok is jegyeznek. Ezeknek az eredményeknek egy összefoglalója monográfiaként megjelent a rangos Cambridge University Press kiadónál *Variational Principles in Mathematical Physics, Geometry, and Economics* címen. Társszerzője a Birkhäuser Kiadónál megjelent *Variational and Monotonicity Methods in Nonsmooth Analysis* című monográfiának is.

Tagságok, díjak: Az MTA köztestületének külső tagja volt. Kiemelkedő egyetemi oktatói munkásságát 2009-ben a Babeş–Bolyai Tudományegyetem az Év Oktatója díjjal, a Kolozsvári Akadémiai Bizottság pedig 2017-ben a Tudomány Erdélyi Mestere díjjal jutalmazta.

www.mta.hu/magyar-tudomanyosság-kulfoldon/kiadvanyok-105940

